

Athugasemdir vegna endurskoðað mats á áhrifum á landslag og ásýnd lands og á ferðaþjónustu og útivist vegna Hvammsvirkjunar

Hagignúpur ehf er fyrirtæki í eigu Sigrúnar Guðlaugsdóttur og Kristmundar Sigurðssonar. Fyrirtækið er eigandi að jörðinni Haga í Gnúpverjahreppi. Sú jörð má segja að sé sú jörð sem verður fyrir einum mestum áhrifum vegna fyrirhugaðrar Hvammsvirkjunar og Hagalóns.

Sigrún er einnig eigandi að Melhaga í dag ásamt tveimur bræðrum sínum, en Melhagi er smábýli úr landi Haga og á land að fyrirhuguðu lóni ásamt Hagaeyjunni.

Við viljum gera þónokkrar athugasemdir við endurskoðað mat á áhrifum, sem Landsvirkjun hefur látið gera vegna fyrirhugaðrar Hvammsvirkjunar. Áður en athugasemdir eru taldar upp er mikilvægt að það komi fram að þrátt fyrir að landeigendur hafi gert samkomulag við Landsvirkjun um afnot á landi er það ekki samþykki fyrir framkvæmdum. Sem landeigendur á sínum tíma og umræðu í þjóðfélaginu töldum við það skárrí kost að standa í samningsviðræðum heldur en að eiga hættu á eignarnámi án samtals við framkvæmdaraðila.

Jökullón í byggð

Við höfum áhyggjur af lofthita í byggð með tilkomu jökullóns við túnfótinn hjá okkur og hvort slíkt gæti seinkað vori og flýtt hausti. Hvort að tilvera jökullónsins myndi lækka lofthita eða á annan hátt hafa áhrif á loftslag. Fulltrúar hafa verið duglegir að gefa munnlegar yfirlýsingar um slíkt, en hvergi hefur verið skrifað um slíkt í skýrslum. Slíkt myndi skerða afkomu jarðarinnar gífurlega og skerða rekstrarstöðu búans alvarlega.

Að sama skapi er ekki fjallað um áhrif á grunnvatnsstöðu sem slíkt lón gæti skapað á jörðina okkar eða umhverfið. Grunnvatnsstaða lónsins á tún í Haga er líka eitthvað sem ekki hefur verið rannsakað. Þó að við sem landeigendur höfum gert samkomulag við Landsvirkjun, þá firrir það ekki Landsvirkjun þá ábyrgð að kanna þau áhrif á túnin okkar, hvort sem þau verða byggð upp eða ekki.

Vegstæði

Það er ekki nógu skýrt hvernig ganga eigi frá Þjórsárdalsvegi 32 í lóninu. Samkvæmt lýsingu virðist eiga að vera um veg ofan á jarðvegssuppfyllingu sem taki aflíðandi beygju í landslaginu og taki nokkuð nýja stöðu. Það er óvarlegt af framkvæmdaraðila að ætla veg út í mitt jökullón í miðri íbúabyggð. Okkar áhyggjur eru að vegurinn muni auðveldlega verða ísilagður og sérstaklega að morgni yfir veturinn. Fyrstu ferðir að morgni má áætla að séu börn í skólabíl. Þetta þarf að rannsaka nánar áður en Hagalón fær að gerast íbúi á svæðinu. Við krefjumst þess að öll útfærsla og rannsóknir á áhrifum jökulvatnsins sé kannað til hlítar á gæði vegarins.

Malartekjur

Í áraraðir hafa malartekjur verið í Haga nú í landi Melhaga og margir notið góðs af. Mölin einstaklega hrein og var á árum áður fyrir tíma steypustöðva stórtækra talin vera kjörin steypumöl og þess ber að geta að öll hús á Haga torfunni auk Melhaga eru steipt úr mölinni af eyrunum auk margra annarra í sveitinni. Talað er um að haugsetja eitthvað af efni fyrir framan Gaukshöfðann en ekki verður það eins og

hrein áin er að gefa alla daga. Hlunnindi jarðar sinnar er eitthvað sem enginn lætur af höndum ógalinn.

Útreiðar og reiðvegir

Í Haga er farið á útreiðar á hverju sumri og stundum að vetri. Reiðleiðir frá bænum eru ekki margar, en það er hægt að ríða innúr eða framúr. Þetta verður oft umræðan þegar riðið er niður heimreiðina hvort halda skuli innúr eða framúr. Það sem hefur mestu áhrifin á ákvörðina er veðrið og það er yfirleitt betra að ríða framúr því þar er meira skjól af Hagafjallinu frá ríkjandi áttum. Hagavað er beint fyrir neðan bæinn þar er botninn góður og ekki djúpt í gegnum árin hafa stórir og smáir hestahópar með rekstur farið yfir Þjórsá á sumrin bæði í minni tíð og forfeðra minna undir leiðsögn okkar og eða tilsögn. En þar eru kennileiti sem segja til um hvort áin sé fær eða ekki. Vonbrigðin og reiði okkar næst ekki að koma fram á þessu skjali þegar hvergi er búið að útfæra hvernig byggja skuli upp reiðveg meðfram vegstæðinu í miðju jökulvatnslóninu. Á sama tíma er búið að kanna með spurningakönnun hvort að einhverjir séu að ferðast um á vélsleða eða skíðum. Fulltrúar Landsvirkjunar og aðilar á þeirra vegum hafa verið duglegir að koma til heimsókna við okkur. Það ætti ekki að hafa dulist neinum þeirra að þetta er mikilvæg afþreying fyrir okkur. Við krefjumst þess að það verði settar fram tillögur og náist fram sátt um hvernig reiðleiðir haldist opnar meðfram fyrirhuguðu Hagalóni. Niðurstaðan verði bæði íbúum, gestum okkar sem koma ríðandi, ferðamönnum, skipulögðum reiðhópum ætluðum innlendum eða erlendum ferðamönnum, fjallmönnum og öllum þeim sem annars ferðast um þetta svæði allt upp í daglega yfir allt sumarið fái tilhlýðilega reiðleið sem í senn bjóði upp á öryggi fyrir hesta og knapa en um leið næringu fyrir andann og sálina. Tillöguleysi matskýrslu 2003 og frummatskýrslu 2017 um þetta mál er meiðandi og þegar matskýrsla 2003 segir í einum texta:

Einhverjar fornir reiðleiðir sem enn eru notaðar í dag koma til með að hverfa undir Hagalón. Í kaflanum um fornleifar er gerð grein fyrir þeim fornu reiðstígum sem koma til með að hverfa undir lónið. ... Nýir reiðstígar koma til með að leysa þá reiðstíga af hólmi sem fara undir Hagalón.

Hér eru fornir reiðstígar meðhöndlaðir á þann hátt að þessir stígar séu í raun þess eðlis að ekki sé hægt að nota þá almennilega (enda fornir) og eitthvað sem heyrir undir fornminjavernd. Forn reiðleið sem enn er nýtt hefur ekki sama gildi og fornminjar t.d. bygginga sem ekki eru lengur í notkun. Þessu er ekki líku saman að leggja. Samanburðurinn er álika galinn og halda því fram að þeir hlutar Jónsbókar (t.d. þjófabálgur) hafi í raun ekki sama lagagildi því að hann var upphaflega skrifaður á skinn en ekki rafrænan hátt.

Okkar helstu áhyggjur eru að hönnun reiðleiðar taki mið af þörfum bíla, líkt og um flutning á fólki eða varningi væri að ræða. Reiðvegur getur verið samsíða vegstæði á köflum en að hann sé samsíða löngum vegkafla á uppbyggðum vegi úti í miðju jökulvatnslóni sjáum við ekki að geti gengið. Skilningsleysi skýrslugerðarfólks og framkvæmdaraðila á afþreyingunni er áþreifanleg og innantómar setningar gefa okkur ekki öryggi fyrir ásættanlega niðurstöðu. Sé ekki tekið tillit til hennar er skaðinn varanlegur fyrir komandi kynslóðir og tilfinning þeirra fyrir landinu, breytingum þess og lífríki fyrir borð borið. Hæfileiki bóndans til að lesa í umhverfi og um leið kostir þess að búa á lögbýli eru hvoru tveggja alvarlega skertir.

Þannig má nefna menningarleg arfleifð þeirra sem búa í Haga, en við náíð sambýli við Þjórsá hafa bændur lært að lesa t.d í hegðun árinna til þess að sjá fyrir hegðun í veðri. Ef skyndilega heyrst til dæmis í flúðunum í ánni af bæjarhlaðinu í Haga þá hefur vindurinn snúið sér. Þannig getur glöggur bóndi tekið við að hirða hey eigi hann flatt. Í þessum lestri á náttúrunni felast verðmæti, þekking og virðing. Hún verður til í nágrenni við náttúruna og umgengni við hana í fristundum, til dæmis á hestbaki. Hvorugt má af bóndanum taka.

Brú yfir Þjórsá

Það er villandi og ópolandi að þessi fyrirhugaða framkvæmd skuli alltaf vera sett fram með hugmyndinni um brú yfir Þjórsá. Á uppdráttum, teiknuðum myndum, spurningalistum sem lagðir voru fram og öllum mögulegum stöðum er ávallt fjallað um brú yfir Þjórsá. Þetta er villandi og ósanngjörn framsetning fyrir landeigendur og þá sem koma til með að búa á bökkum jökulvatnslóns. Þetta eru ekki hagsmunir okkar eða sveitarinnar. Færa mætti með rökum að hafi tvær brýr yfir lengstu á ekki dugað, væri búið að byggja hana fyrir löngu. Sem íbúðar í Þjórsárdal væri verðmætara fyrir okkur að önnur brú yrði gerð yfir Stóru-Laxá, en slík samgöngubót myndi stytta skólaakstur milli Flúða og Þjórsárdal heilmikið. Barn sem sótti skóla á Flúðum frá Haga eyddi 150-180 mínútum á dag í skólabíl og lífsgæði þess barns hefðu verið bætt með brú yfir Stóru-Laxá á öðrum stað heldur en brú yfir Þjórsá.

Hitaveita Gnúpverja

Eitt helsta framfaraspör sveitarinnar á síðustu öld var þegar sveitungar í Gnúpverjahreppi sameiginlega stofnunðu og hófu rekstur hitaveitu með jarðvarmavatni frá borholu í Þjórsárholti. Í matskýrslunni frá 2003 er þessi setning tvítekið orðrétt: *Jarðhitasvæði og jarðhitavinnsla eru innan áhrifasvæðis fyrirhugaðrar virkjunar. Talið er að virkjunin muni hafa óveruleg áhrif á hita og þrýsting í nærliggjandi jarðhitakerfum*

Hér er ekki vitnað til rannsókna eða staðhæfinga um hvernig hlutirnir séu í dag. Skaðinn yrði gífurlegur og erfitt ef ekki ómögulegt að bæta úr ef hitaveita sveitarinnar hlyti skaða.

Landsvirkjun verður að draga úr allan efa um að áhrifin yrðu einhver, atvinnurekstur og lífsgæði hjá íbúum í Haga og Melhaga eru undir. Sem hluthafar í Hitaveitu Gnúpverja gerum við kröfu um að dreginn sé af allur vafi um slík eignaspjöll og takmarkanir á lífsgæðum gæti orðið. Ur þessum efa verður að draga með því að gera haldbærar rannsóknir sem allir íbúar, atvinnurekendur og eigendur frístundahúsa á svæði Hitaveitu Gnúpverja treysta.

Gæsaheiður

Í Hagaey, öðrum eyjum og skerjum í Þjórsá eru líklega um 200 gæsaheiður samkvæmt frummatsskýrslu 2017. Snemma á hverju vori fer fjölskyldan í leiðangur til þess að ná sér í gæsaegg út í eyjarnar í Þjórsá. Með tilkomu Hagalóns mun mestur hluti eyjanna og skerja fara undir vatn og þessari mikilvægu hefð þar með lokið. Sjálf var ég aðeins 7 ára gömul þegar ég fékk að fara í fyrsta skipti með fullorðna fólkinu ríðandi út í Hagaeyju með strigapoka á bakinu undir egg, þá fannst mér ég vera talin til manns. Það tjón er tilfinningalegt og óbætanlegt sem slíkt. Stórfjölskyldan frá Haga hefur árlega í að minnsta þrjár kynslóðir farið saman út í eyju á hverju vori til þess að sækja sér egg. Tjón gæsanna verður einnig mikið og skilningur skýrsluaðila virðist ekki vera mikill á lífríki gæsa þegar sagt er að gæsir fái hreiðurstæði á bökkum lónsins í staðinn. Í frummatsskýrslunni er hreinlega farið með rangt mál, gæsir verpa aldrei á bökkum árinna því hún vill fá frið frá minkum og refum.

Mý

Hvergi í frummatsskýrslunni 2017 er fjallað um áhrif hugsanlegs Hagalóns á mý. Áhyggjur okkar sem landeiganda eru mikil vegna hugsanlegra fleiri mýja en það myndi skerða útivist okkar og ánægju af því að búa á jörðinni, heimsækja hana eða almennt að hvílast. En mý myndi hafa enn meiri og alvarlegri áhrif á skepnurnar okkar, en dæmi eru um að mý ráðist alvarlega á skepnur. Sérstaklega eru kýr viðkvæmar fyrir ágangi þeirra en nyt í kúm (magn sem þær mjólka) getur hríðfallið og

margar kýr eru viðkvæmar fyrir slíku álagi, slíkur skaði gæti verið óafturkræfur fyrir einstaka kýr. Allar skepnur geta horast upp fáir þær ekki hvíld.

Þverá

Það er dapurlegt að lesa að ekki hafi verið rannsakað til hlítar hvaða áhrif það hafi á fiskgengd í Þjórsá þegar Þveráin í heild sinni verði fjarlægð. Þó að fiskgengdin sé ekki löng í Þverá miðað við margar aðrar þverárvötn að Þjórsá, þá er verið að fjarlægja þennan hryggningarstað í heild sinni og það er mjög óábyrgðarfullt að ætla að fjarlægja hann án tilheyrandi rannsókna á lífríki og hlunnindi landeiganda. Til viðbótar má benda á að alvarleg handvömm virðist hafa átt sér stað bæði í meðferðum skipulagsfulltrúa og sveitarstjórnar varðandi Þverá, en þar virðist enginn hafa gert sér grein fyrir áhrifum fyrirhugaðs Hagalóns á Þverá og að fiskgengdin í henni yrði í heild sinni þurrkuð út. Því er mikið tilefni til þess að staldra við núna og vinna þetta faglega, það er ekki bara tími heldur nauðsyn til þess að rannsaka áhrifin betur.

Ónýtt tækifæri

Frá því að upphaflegt mat átti sér stað á Núpsvirkjun árið 2003 hefur margt breyst í ferðaþjónustu á Íslandi. Við sem landeigendur sjáum fram á fjölbreyttari nýtingu lands og auðlinda í dag en við gerðum fyrir 15 árum en við erum bundin af samningum við Landsvirkjun. Það er því ótrúlega dapurlegt að horfa á framkvæmdaaðilann vinna ekki skýrslurnar betur en raun ber vitni og nýta ekki tæknina betur til þess að koma áhrifum á framfæri við almenning og þá aðila sem taka ákvarðanir, til dæmis um framkvæmdaleyfi. Á þessum 15 árum höfum við horft á byltingu í tækni til þess að kynna svona framkvæmdir sem hafa gífurleg áhrif á nærumhverfi fólks sem þar býr og starfar. Hér erum við að tala um allt svæðið yrði teiknað upp í þrívídd og fólki boðið að ferðast um svæðið í tölvunni og bera saman núverandi aðstæður við framkomnar hugmyndir. Við horfum til dæmis fram í þann veruleika að við hefðum að öllum líkindum farið í fjárfestingar eða uppbyggingu á ferðaþjónustu, ef ekki hefði verið fyrir samkomulag um Hvammsvirkjun.

Til glöggvunnar þeirra sem ekki hafa staðið á hlaðinu eða setið við gluggann í Haga.

Ábyrgðin hjá Landsvirkjun til þess að vinna sitt mat er því mjög mikið og við erum ekki sátt við þá vinnu sem hefur verið lagt í hana. Við köllum eftir því að frummatskýrslan frá 2017 og matskýrslan frá árinu 2003 verði báðar afturkallaðar og í heild sinni unnar frá grunni. Tekið verði tillit til allra þeirra þátta sem við, einstaklingar og landeigendur höfum gert á þessar skýrslur og rannsakað verði ýmist betur eða þeir þættir sem okkur hefur þótt vanta verði bætt við til rannsóknar.

Sama ættin hefur búið í Haga síðan fyrir 1900 innan skamms mun sonur minn taka við rekstrinum, langar mig að setja hér ljóðlínur að lokum textinn á einstaklega vel við.

Komdu, litli ljúfur,
labbi, pabba stúfur,
látum draumsins dúfur
dvelja inni um sinn.
-heiður er himinninn.
Blærinn faðmar bæinn,
býður út í daginn.
Komdu, kalli minn.

Göngum upp með ánni
inn hjá mosaflánni
fram með gljúfragjánni
gegnum móans lyng,
-heyrirðu hvað ég syng-
líkt og lambamóðir
leiti á fornar slóðir
innst í hlíðarhring.

Héðan sérðu hafið

hvítum ljóma vafið,
það á gleymt og grafið
gull og perluskel,
ef þú veiðir vel.
En frammi á fjöllum háum
fjarri sævi bláum
sefur gamalt sel.

Glitrar grund og vangur,
glóir sund og drangur.
Litli ferðalangur
láttu vakna nú
þína tryggð og trú.
-Lind í lautu streymir,
lyng á heiði dreymir,
-þetta land átt þú.

Hér bjó afi og amma
eins og pabbi og mamma.
Eina ævi og skamma
eignast hver um sig.
-stundum þröngan stig.
En þú átt að muna
alla tilveruna
að þetta land á þig.

Ef að illar vættir
inn um myrkragættir
bjóða svikasættir
svo sem löngum ber
við í heimi hér,
þá er ei þörf að velja:
þú mátt aldrei selja
það úr höndum þér.

Göngum langar leiðir
landið faðminn breiðir.
Allar götur greiðir
gamla landið mitt,
sýnir hjarta sitt.
Mundu mömmu ljúfur,
mundu pabba stúfur,
að þetta er landið þitt.

Með vinsemd og einlægri von um að jökullón verði ekki í landinu mínu.

Sigrún Guðlaugsdóttir
Stjórnarformaður Hagignúpur ehf og einn eiganda Melhaga
hagignup@simnet.is
S. 869-1183